

15-16 HAZİRAN DİRENİŞİ

Her ülkenin tarihinde dönüm noktası oluşturan önemli günler vardır ve yine her toplumsal sınıfın tarihinde, yıllarca iz bırakan ve bir toplumsal dönüşümü gösteren gün veya günler vardır. Bu anlamda 15-16 Haziran 1970 Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli günlerinden biridir.

15-16 Haziran Türkiye işçi sınıfının sendikal ve demokratik haklar için yürüttüğü kavganın tarihinde parlayan bir ışıktır. Türkiye işçi sınıfı bu iki günde ülkeyi sarstı, tarihi sarstı ve geleceğe umut verdi.

15-16 Haziran 1970 tarihi, Türkiye sendikal hareketinde çok önemli bir dönüm noktası olup Türkiye İşçi Sınıfının sendikalaşma hakkını korumak için harekete geçtiği gündür.

Dünya işçi sınıfının bir parçası olarak Türkiye işçi sınıfının sömürüye karşı verdiği mücadeledir.

15-16 Haziran, işçilerin inandıkları dava uğruna güçlerini birleştirerek mücadele edildiğinde kazanımlar elde ettiğini gösteren derstir. Bu öyle bir derstir ki, siyasi iktidara yasayı geri çektiymiştir. Ve öyle bir derstir ki, üzerinden 40 yıl geçse de öğretmeye devam ediyor. Bugüne taşınması gereken en önemli yanı ise işçilerin kendi örgütlülüklerine, sendikalarına sahip çıkma bilincidir.

İşçi sınıfı tarihinde bu denli önemli olan 15-16 Haziran nasıl doğdu?

1970’li yıllar siyasi ve ekonomik belirsizliklerin yaşandığı yıllardı. Dönemin hükümeti, uygulamaya koyacağı ekonomik önlemlerin faturasını işçi ve emekçilere yüklemek niyetindeydi ve karşısında muhalif güçler istemiyordu. 1963’te yasalaşan sendika, toplu sözleşme ve grev yasalarında değişiklikler yapılmasının hazırlıkları el altından tamamlanmıştı. Tasarı, 13 Haziran’da, TBMM oturumunda görüşülmeye başlandı.

AP iktidarı, CHP’li bazı milletvekillerinin de desteğiyle, 274 sayılı Sendikalar Yasası’nda ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasasında değişiklikler yapmak istedi. 274 sayılı yasada yapılmak istenen değişiklikle, amaç DİSK’in kapatılmasıydı.

AP hükümeti bu yeni sendika kanunu ile DİSK’i hedef aldıklarını gizlemiyordu. 11 Mayıs 1970’te Türk-İş’in Erzurum’da toplanan kongresinde konuşan AP’li Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk, “sendikalar kanun tasarısının yürürlüğe girmesiyle, Türkiye’de Türk-İş’ten başka işçi konfederasyonu kalmayacağını” ilan etmiş, “Yakında DİSK’in çanına ot tıkanacak” demişti.

Tasarı, işçilerin istedikleri sendikalara serbestçe üye olmalarını ve beğenmedikleri sendikalardan ayrılma haklarını güçleştiren, toplu sözleşme ve grev haklarını büyük ölçüde kısıtlayan hükümler içermekteydi. Sendikaların ülke çapında faaliyet gösterebilmesi için işkolunda sigortalı çalışan işçilerin en az üçte birini örgütlemesi

barajı getiriliyordu. Ayrıca konfederasyonların faaliyet gösterebilmesi için ülke çapında sendikalı işçi sayısının üçte biri üyeye sahip olması barajı konmuştu. Bu oran, DİSK'in üye sayısının bu oranın altında kaldığı tespit edilerek konulmuştu.

DİSK ile birlikte işçi sınıfının kazanımlarının yükselmesinden ve bu hızlı büyümeden dönemin siyasi iktidarı rahatsız oldu. Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk'ün "Çok yakında DİSK'in çanına ot tıkayacağız!" açıklamasından da anlaşıldığı gibi amaç netti. DİSK'in büyümesini engellemek!

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler; "Değişiklik, DİSK'i kapatmayı hedeflemektedir. Tasarı Anayasa'ya aykırıdır, işçi sınıfımız, DİSK'in kapatılmasına izin vermeyecektir" diyerek emekçilerin tavrını net olarak dile getirdi.

Çıkarılmak istenilen anti-demokratik yasaya karşı işçiler, "Anayasa Çiğnenemez!", "DİSK Kapatılmaz" sloganları ile yürüdüler. DİSK'li Türk-İş'li ve örgütsüz işçiler, siyasal düşünce ayrımlarını öne çıkarmadan tepkilerini ortaya koydular.

Girişimlerinden sonuç alamayan DİSK yöneticileri, 13 Mayıs 1970'te Anayasal haklarının sonuna kadar kullanılacağını bildirdiler. 13-15 Haziran tarihleri arasında fabrikalarda ve sendikalarda toplantılar yapıldı; işçiler direnişe hazırlanıyordu.

Bu toplantıların en önemlisi 14 Haziran 1970 Pazar günü Lastik-İş Sendikası'nın Merter'de bulunan genel merkezindeki toplantıydı. DİSK ve üye sendikaların tüm yöneticileri ile işyeri temsilcilerinin katıldığı toplantıda, değişikliğin hangi sonuçlara yol açacağı ve buna karşı neler yapılabileceği tartışıldı. Çok sayıda temsilci ve sendikacı söz alarak, direniş kararı alınmasını istediler. Sonuçta; 15 Haziran Pazartesi günü işyerlerinde toplantılar yapılarak sorunun tartışılmasına ve işten topluca çıkılarak kısa yürüyüşler yapılmasına karar verildi. 15 Haziran'da ilk olarak Ankara asfaltı üzerindeki Otosan fabrikasında çalışan 2700 işçi, "Savaş başladı!", "Bütün kininiz işçilere mi?", "Yaşasın işçi sınıfı", "Zincirlerimizden başka kaybedecek bir şeyimiz yok" yazılı pankartlarıyla yürüyüşe geçtiler. Sabah saatlerinden itibaren İstanbul-İzmit karayolu ve tüm sanayi bölgeleri işçilerle doldu.

İstanbul'da yürüyüş birkaç kol üzerinde olmuştu. Ankara yolu üzerindeki fabrikalardan çıkan işçiler Kartal'a doğru; Eyüp-Alibeyköy-Silahtar bölgesindeki fabrikalardan çıkan işçiler Topkapı'ya doğru yürüyüş başlattılar. Bakırköy ve Zeytinburnu'ndaki fabrikalarda çalışan işçiler ise Londra asfaltını trafiğe kapatmışlardı. Levent ve Boğaz istikametindeki fabrikalardan işçiler de şehir içlerine Şişli ve Taksim'e doğru yürüyorlardı.

Gebze, Tuzla ve Çayırova bölgelerindeki işçiler de büyük bir kortej oluşturmuşlardı ve Ankara asfaltı trafiğe kapandı. Aynı anda İzmit'te bütün fabrikalarda direniş başladı ve İzmitli işçiler Ankara asfaltı üzerinde iki koldan yürüyüşe geçtiler.

Direnişe Türk-İş'te örgütlü çok sayıda işçi de katıldı. 1970 Türkiye'sinde bir kaç bin, bir kaç on bin değil, yüzbin işçi yürüyordu, hem de önüne dikilen barikatları yıka yıka.

16 Haziran günü işçiler tekrar yürüyüşe geçtiler. Yürüyen işçilerin oluşturduğu kortejler bu kez daha kalabalıktı. Türk-İş üyesi işçilerin katılımı DİSK üyesi işçilerin katılımından fazlaydı. Bu kez 150 bin işçinin katıldığı eylemlere polis saldırdı.

Yürüyüş kollarının birleşmemesi için Atatürk ve Galata köprüleri açıldı, araba vapurlarının seferleri ise durduruldu. Tüm engellemelere karşın yürüyüş kolu gittikçe büyüyor, polisin kurduğu barikatlarla karşılaşılıyor barikatlar teker teker aşıyordu. Farklı kollardan gelen kadın ve erkek işçiler Kartal'dan Gebze'den gelen işçilerle gittikçe büyüyordu. Anadolu yakasında birleşen işçiler Bağdat Caddesi'nde geçerek Göztepe'ye ulaştılar. İşçiler tam teçhizatlı polis barikatı ile karşılaştılar. İşçiler önlerine kurulan polis ve asker barikatlarını aşarak ilerlediler. Polis, şehir merkezlerinde birleşmek isteyen işçilere engel olmak istiyordu. Bu nedenle yaşanan çatışmaların en önemlileri Kadıköy'de ve Levent'te gerçekleşti. Olaylar sırasında beş kişi öldü. Mehmet Gıdak, Yaşar Yıldırım ve Mustafa Baylan adlı işçilerin yanı sıra Yusuf Kahraman adlı bir polis ile Kadıköy Fenerbahçe işkembecisi Abdurrahman Bozkurt da ölenler arasındaydı. 84 işçi yaralandı, 500'ü aşkın gösterici gözaltına alındı. 16 Haziran gecesi İstanbul ve İzmit'te 60 gün süre ile sıkıyönetim ilan edildi ve DİSK yöneticileri tutuklanarak haklarında dava açıldı.

DİSK yöneticilerinin çağrısıyla eylemler bitti. Direnişin ardından binlerce işçi işten atıldı, onlarca sendikacı ve işçi tutuklandı, yargılandı.

Yasa iptal edildi

Sıkıyönetim üzerine İstanbul ve İzmit'te durdurulan eylemler, İzmir, Ankara, Adana ve Gaziantep'te sürdü. Bu illerdeki gösteriler, 1317 sayılı söz konusu yasanın TBMM tarafından kabul edildiği 29 Haziran'da ve Resmi Gazete'de yayımlandığı 12 Ağustos'ta daha da genişledi. Sonuçta yasa uygulanamadı, önce TİP, ardından CHP yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Anayasa Mahkemesi, 1317 sayılı yasayı iptal etti.

15-16 Haziran her şeyden önce, kendi gücüne güvenen ve hiçbir ayırım yapmaksızın birlikte hareket eden işçilerin mutlaka kazanacaklarını göstermiştir. Noter şartı, işkolu barajı, sendika seçme ve kurma özgürlüğünün kısıtlanması, zorlu yetki prosedürü, patronlara lokavt hakkı... vb. ne yazık ki 12 Eylül askeri darbesiyle yasalarımızda yeniden yer aldı. Ama 15-16 Haziran, ne bu yasaların ne de hükümetin depremi fırsat bilerek çıkardığı, sendikaların da aynı mazeretle göz yumduğu Sosyal Güvenlik Yasası'nın değiştirilemez olmadığını da göstermiştir.

1970 yılında yapılmak istenen yasal değişiklikler:

-Bir işçi sendikasının ülke çapında faaliyet gösterebilmesi için o işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az üçte birini temsil etmesi gerekiyordu.

-Federasyonların kurulmasında aynı işkolunda kurulmuş sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ve yine o işkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az üçte birini bir araya getirmesi şartı aranıyordu.

-Konfederasyonların ise yukarıda belirtilen şartlara uygun kurulan sendika veya federasyonlardan en az üçte birini ve Türkiye'deki sendikalı işçilerin yine en az üçte birini bir araya getirmesi gerekiyordu.

-İşçinin sendikaya üye olabilmesi için başvuru yeterli değildi, sendikanın yetkili organlarının bu başvuruyu kabul etmesi gerekiyordu.

-Üyelikten ayrılma ve istifaların, noter kanalından geçmesi şartına bağlanıyordu.

-İşçi sendikası kuracak işçilerin o işkolunda en az 3 yıl çalışmış olması şarttı.

-Sendikaların uluslararası federasyonların kurucusu olmaları, kooperatifler kurması, bazı sanayi girişimlerinde bulunmaları Türk-İş'in onayına bağlanıyordu.

-Anayasal bir hak olmayan lokavtın yasada yer almasına olanak tanınıyordu.

Yararlanılan Kaynaklar: Sendikalar Tarihi Ansiklopedisi